

Kā mazināt skolēnu izvairīšanos no mācībām, kā notiek skolu darba vērtēšana, un kā veidojami objektīvi skolu reitingi. Intervija ar IKVD vadītāju Initu Juhņēviču **4. lpp.**

Potenciālie otrgadnieki jāpamāna

Kā mazināt skolēnu izvairīšanos no mācībām, arī palikšanu tajā pašā klasē uz otru gadu, kā notiek skolu darba vērtēšana un kā veidojami objektīvas skolu reitingi – **Izglītības kvalitātes valsts dienesta vadītāju Inītu Juhņeviču** izvaicā Romāns Meļņiks

Tuvojas 1. septembris. Šis ir laiks, kad vecāki īpaši piedomā, vai viņu bērni iet gan labā skolā. Vai varat apļiecināt, ka Latvijas skolās tiek nodrošināta laba izglītība?

Varu apļiecināt, ka mums ir labas skolas un kopumā izglītības kvalitāte ir laba.

Ar ko salīdzināt?
Ar Eiropas valstīm. OECD pētījums uzrāda, ka esam Eiropas valstu vidējā līmenī. Protams, ir arī lietas, kas jāuzlabo.

Ja salīdzinām izglītības līmeni Eiropā, ir tāds konkrēts piemērs, kas skar daudzus, kuri mācās dzīvesvietā, – vai bērns, kurš kaut kādu laiku mācījies citā valstī, var turpināt tajā pašā līmenī apgūt zinības mūsu skolās, un otrādi – vai izceļotāju no Latvijas bērni tiek pieņemti attiecīgajās klasēs citviet?

Izglītības sistēmas ir ļoti dažādas. Līdz ar to mēs nevaram gaidīt, ka pāriešana būs ļoti vienkārša un ka tieši tajā pašā klasē, kurā bērns mācījies, piemēram, Francijā, viņš varēs turpināt mācīties Latvijā. Mācību vieta pa gadiem atšķiras saturiski, tāpēc katrs gadījums Latvijā tiek vērtēts atsevišķi. Tā ir skola, kas pieņem lēmumu, kurā klasē bērnu ieskaitīt. Ir pavisam jauni grozījumi Ministru kabineta noteikumos, kas paredz bērniem atbalsta pasākumus. Tā var būt latviešu valodas, vēstures vai kādu citu mācību priekšmetu, kurus bērns citā valstī nav mācījies, papildu apguve.

Nav prasību par satura līmeņa vienādošanu visās ES vispārējās izglītības iestādēs?

Nē. Arī ES politika ir tāda, ka izglītība ir joma, kurā katrai dalībvalstij ir sava tieksana. Katra dalībvalsts, protams, īsteno kopīgus Eiropas mērķus gan par to, lai mazāks būtu mācības pārtraukšo skaits, gan par lasītprasmes uzlabošanu, tomēr, kā to darīt, – tas ir katras ES dalībvalsts kompetence.

Piemēnāt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu. Jums nupat apstiprināts vairāku gadu projekts šīs problēmas risināšanai. Ir reāli panākt progresu? Kā var noturēt skolu to, kurš tur nevēlas būt?

Mēs esam veikuši vairākas analītiskās izpētes, lai noskaidrotu iemeslus, kāpēc bērni jaunieši pamet skolu. Jau vairākus gadus īpaši pievērsām uzmanību kavētājiem – tiem bērniem, kas, vienkārši runājot, regulāri bāsto stundas, dienas, nedēļas. Tas ir viens no priekšnoteikumiem, ka viņš varētu skolu pamest pavisam. Iemesli, kāpēc bērni kavē skolu, ir divu veidu. Vispirms – sociāli ekonomiskie. Tas saistīts ar nabadzību – nav ko vilkt mugurā, bērns nav pāēdis utt. Otrs būtiskākais iemesls ir pati skolas vide, kas reizēm atgrūž bērnu. Aptaujas anketās bērni raksta, ka uz skolu negrib iet, jo viņiem ir konflikts ar kādu no skolotājiem, ir konflikti vienaudžu starpā. Fiziskā un emocionālā vardarbība jauniešu starpā vēl joprojām skolas pastāv.

Mums ir pavisam sveigs pētījums par otrgadniekiem. Arī otrgadniecība ir viens no iemesliem, kāpēc bērnam varētu vienā brīdī apņemt iet skolā un viņš to varētu pamest. Lai gan kopumā otrgadnieku skaits uz visu izglītājamo skaitu nav liels – tas ir apmēram viens procents –, tomēr ir skaidrs: ja bērnu atstāj vienu reizi uz otru gadu, nepaiekt daudz gadu, kad viņš paliek vēlreiz uz otru gadu.

Navajadzētu atstāt nevienu uz otru gadu?

Es teiktu, ka ir nepieciešams nevis gaidīt līdz mācību gada beigām, lai pēc tam atstātu tajā pašā klasē uz otru gadu, bet jau tajā brīdī, kad konstatējam, ka bērnam ir kaut kādas problēmas, – un to nevar nepamanīt –, uzreiz tiekties saprast, kāds ir to cēlonis un kā viņam var palīdzēt. Piemēram, ja jau septembrī, oktobrī redzams, ka bērns matemātikas prasmes ir nepietiekamas, jāskatās, vai var piedāvāt papildu konsultācijas, individuālas nodarbes. Varbūt bērnam nepieciešama arī psihologa palīdzība.

Lai neveidojas robežapstākļi?

Tiesī tā! Ir svarīgi rīkoties uzreiz. Un kas mani ļoti patīkami pārsteidza – mēs šajā pētījumā aptaujājām arī skolotājus, lai noskaidrotu, kur viņi saskata problēmas, un, protams, ļoti daudzi skolotāji rakstīja, ka bērni atnāk nesagatavoti, ka vecāki nesadar-

▲ INITA JUHŅEVIČA: ar reitingošanu tikai pēc valsts pārbaudes darbu rezultātiem vai olimpiāžu uzvarētājiem nav iespējams novērtēt skolotāja ikdienas darbu un to progresu, kādu panāk ar konkrēto bērnu.

Bērniem nav jācieš, mācoties sliktā, nekvalitatīvā skolā, tikai tāpēc, lai pagasta iedzīvotājiem būtu darbvietas

bojas, nav disciplīnas, bet viņi arī skolotāji, kuri pauda: mums pašiem pietrūkst prasmi darboties ar šiem bērniem, mums pietrūkst laika, ir nepieciešama lielāka starpinstitucionālā sadarbība ar bērniem, sociālo dienestu, ja nepieciešams, arī ar pašvaldības policiju.

Tāpēc, runājot par projektu, kura mērķis ir atturēt bērnus no skolas pamešanas un kurš ir ļoti apjomīgs ne tikai idejiski, bet arī finansiāli nozīmē – tie ir apmēram 40 mil-

joni –, esam paredzējuši divu veidu lielas aktivitātes. Vienas vērstas uz tūlītējiem pasākumiem – atbalsta sniegšanu konkrētiem bērniem. Otra veida pasākumi ir tā sauktie sistēmiskie – vērsti uz to, lai sistēma darbotos arī pēc tam, kad beidzies projekts. Pirmām kārtām jāizstrādā vadlīnijas, kā atpazīt bērnus, kuri ir uz skolas pamešanas riska robežas.

Nav tā, ka skolotāji jau tagad ir pārkrauti ar visādām vadlīnijām, pamācībām, noteikumiem, ieteikumiem un vēl pašam aizpildāmiem birokrātiskiem dokumentiem? Jūs iestāde taču nav vienīgā, kas gatavo dokumentus, kas skolotājiem jāņem vērā.

Ar vadlīnijām es noteikti nedomāju kaut kādu instrukciju, ka tagad jādara tā un nekā citādi un ko kāds nāktu pārbaudīt. Ar vadlīnijām domāti ieteikumi, metodisks atbalsts skolotājiem. Ja skolotājs saskaras ar kādu problēmu, ir taču labi, ja var iepazīt arī citu speciālistu pieredzi, kā to risināt.

Kā jūs pārbaudāt, cik kvalitatīvi strādā skolas? Vērtējat, vai pareizi aizpildīti formulāri? Sēžat klasēs un novērojat?

Gan, gan. Kontrole no mūsu puses notiek vairākos veidos. Vispirms jau reģistrējot izglītības iestādi – mēs uzturam

visu izglītības iestāžu reģistru. Tas ir pirmais siets. Tālāk, licencējot programmu, vērtējam, vai ir atbilstoša materiāli tehniskā bāze, lai šī programma varētu tikt īstenota. Tad viens no būtiskākajiem tieši kvalitātes uzraudzības mehānismiem ir skolu akreditācija. Jāteic, ka tas ir process, ar kuru varam lepoties, – OECD ekspertu atzinums, kuri ir uz skolas pamešanas riska robežas. Ja mums ir veiksmīgi izveidota skolu vērtēšanas sistēma. Tajā paredzēts, ka reizi sešos gados notiek skolu akreditācija. Tas nozīmē dokumentu pārbaudi, stundu vērošanu, intervijas ar skolas kolektīvu, skolēniem, vecākiem, pašvaldības pārstāvjiem, kā arī bērnu, skolotāju un vecāku anketēšanu. Rezultātā skola tiek vai nu akreditēta vai neakreditēta.

Ja ne, tad, kā saka, jāklāpē ciet?

Diemžēl tādi gadījumi mums arī ir bijuši. Tad skolai ir dota iespēja triju mēnešu laikā sākt savu darbu un pietiekami atkārtotai akreditācijai. Ja skola netiek akreditēta, rīkojam sanāksmi ar visām interesētajām pusēm – direktoru, pašvaldības un vecāku, kā arī ministrijas pārstāviem. Uzskatīsim argumentus, kāpēc attiecīgā skola ir vai nav nepieciešama, mēdz būt arī skumjas situācijas. Piemēram, ja pašvaldības vadītājam vaicā, ko plāno darīt ar

skolu, kuras mācību kvalitāte ir zemā līmenī, bērnu nav daudz, turpat netālu ir cita skola, un ja šan atbilde: šī skola nodrošina darbvietas pašvaldības cilvēkiem... Var saprast, ka par to rūpējās pašvaldības vadītājs, taču, no otras puses, man ir dāļa pretestība pret šādiem argumentiem, jo, manuprāt, bērniem nav jācieš, mācoties sliktā, nekvalitatīvā skolā, tikai tāpēc, lai pagasta iedzīvotājiem būtu darbvietas. Taču diemžēl šādi viedokļi ir un tie tiek popularizēti, argumentējot, ka ir ļoti labi, ka bērns līdz skolai var aiziet tepat pa taciņu. Nepietiek ar to, ka piedāvā siltas telpas un apmaksātas pusdienas, ir jānodrošina patiešām kvalitatīva izglītība, lai bērnam arī no lauku novadiem būtu izredzes studēt augstskolā.

Akreditācijas procesā jau tagad tiek vērtēti arī skolas vadības darbs. Jāteic, ka šajā jomā vērtējumi ir vieni no zemākajiem. Tas liecina, ka...

...skolās ir slikti direktori?

Es noteikti nevaru teikt, ka slikti direktori, bet ka kopumā skolu vadības darbs tomēr nav tāda līmenī, kādā būtu nepieciešams. Tāpēc izglītības likumā jau ir norma, ka jāveic direktoru vērtēšana. Tā plānota no 2017. gada 1. janvāra un tiks veikta kopā ar katras attiecīgās skolas akreditāciju. Saskaņā ar konkrē-

ana jau septembrī

FOTO - ANRIJS POŽARSKIS

Inita Juhņeviča

- Izglītības kvalitātes valsts dienesta vadītāja kopš 2012. gada
- Maģistra grādu ieguvusi Latvijas Universitātes Pedagoģijas fakultātē
- No 2006. līdz 2010. gadam – Eiropas skolu inspektore
- No 2009. līdz 2012. gadam – IZM Profesionālās izglītības un vispārējās izglītības departamenta direktora vietniece – Vispārējās izglītības nodaļas vadītāja
- No 2006. līdz 2009. gadam – IZM Vispārējās izglītības departamenta direktora vietniece – Institucionālās attīstības nodaļas vadītāja
- Bijusi direktore Jelgavas rajona Šķības pamatskolā

skolotāju darba kvalitāti. Katru gadījumu skatām individuāli. Būtiskākais secinājums, ko esam konstatējuši un uz ko norādījuši arī OECD eksperti, ka mūsu vājā puse – un varbūt tas ir ne tikai izglītībā, bet arī sabiedrībā kopumā – nepietiekamas sadarbības prasmes. Daudzi vecāki IKVD sūdzas par jautājumiem, kurus varētu atrisināt, izrunājot ar klases audzinātāju. Kad, izskatot sūdzību, jautājam vecākiem, vai runājuši ar klases audzinātāju, skolas direktoru, atbilde skan: tur jau nav jēgas iet, roka roku mazgā, mēs tur nekādu pozitīvu atbildi nesa-gaidīsim...

Gan jau bažas ne vienmēr ir pieredzē balstītas...

Jā, Un veicināmas būtu arī skolotāju sadarbības prasmes – lai viņi kopīgi plānotu mācību stundas, izrunātu, kā, piemēram, vienu tēmu apskatīt no dažādiem viedokļiem, kopīgi analizētu darbu, ietu cits pie cita stundās. Bieži esam runājuši, ka būtu labi, ja skolotājiem būtu palīgi, un, zīniet, esmu dzirdējuši iebildumus tieši no pašiem skolotājiem. Uz-tver to kā kontrolieri, nevis atbalstu, lai kopā stundu pa-darītu daudz interesantāku, jēgpilnāku.

Te pretī arī izmaksu argu-ments – ja naudu atrodāt palīgam, varbūt labāk pie-lieciet skolotājam pie algas, un strādās ar daudz lielāku atdevi?

Es tomēr gribētu teikt, ka naudas jautājums nav izšķi-rošais. Protams, viens no iemesliem, kāpēc mēs katrs strādājam savā darbvietā, ir tas, ka mums ir jānopelna dienišķā iztika, bet tajā pašā laikā mēs darām savu darbu, arī domājot par to, lai mums ir gandarījums, lai mums ir interesanti, lai varam piln-veidoties kā personība. Tas pats attiecas arī uz skolotā-jiem. Neticu, ka tie cilvēki, kuri nejut vēlmi, aicinājumu strādāt par skolotāju, būtu

labi skolotāji, ja par darbu saņemtu 2000 eiro mēnesī. Naudas faktors ir nozīmīgs, bet neizšķirošais.

Kas ir izšķirošais?

Man šķiet, ka tā ir kaislība darīt savu darbu. Laikam teiciens, ka skolotājam jābūt ar degošām acīm, nav īsti labs tādā ziņā, ka... kas tas par de-gošām acīm?! Bet jābūt vēl-me, ieinteresētai sava dar-ba rezultātā. Mana krustmei-ta ļoti tāpīgi nesen raksturo-ja, kas viņu motivē mācīties – ja skolēns jūt, ka arī skolotā-jam ir svarīgi, lai bērnam bū-tu interesanti, un, ja skolo-tājs cenšas, lai bērns kaut ko iemācītos. Tātad nevis tikai novada savas 40 minūtes, iz-darot to, kas plānā paredzēts, bet ieinteresē mācību vielā. Mācības tad veidojas kā ab-usējais process.

Es pati esmu strādājusi gan par skolotāju, gan skolas direktori; skolotāja darbs, protams, nav viegls. Tajā pašā laikā es noteikti negribētu ieteikt sevi pietaupt. Tieši otrādi – dodiet, skolotāji, no sevis visu, ko vien jūs varat dot, jo tik, cik jūs dosiet, tik arī saņemsiet pretī.

Ir skolas ar dažādu rezul-tātu līmeni. Vienas tiek ple-skaitītas pie izcilākajām, ci-tas ir tādas, kurās talantīgā-kiem bērniem neesaka iet. Kā tas vērtējams?

Ja runājam par reitingiem, kuros skolas tiek sarindotas pēc valsts pārbaudes darbu rezultātiem, man jāteic, ka esam mazliet liekulīgi. No vienas puses, sakām, ka šie reitingi nav korekti, jo valsts pārbaudes darbi noteikti nav vienīgais skolas darba kvali-tātes rādītājs.

Bet vismaz mērāms un droši vien objektīvs?

Nepiekrītuši un to pamatošu ar piemēru. Rīgas Valsts 1. ģimnāzija, par kuru mēs zi-nām, ka vienmēr ir ļoti augsti sasniegumi, objektīvi vien-mēr būs augstāka šajā reitin-gā par kādu skolu, kurā bēr-nus neatlasa, kurā iet tie, kas attiecīgajā apkārtnē dzīvo. Vai varam teikt, ka skolotāji mazākā skolā strādā sliktāk? Ar reitingošanu tikai pēc valsts pārbaudes darbu re-zultātiem vai olimpiāžu uz-varētājiem nav iespējams no-vērtēt skolotāja ikdienas dar-bu un to progresu, kādu pa-nāk ar konkrēto bērnu.

Pieminējāt liekulību. Kā tā izpaužas?

Sakām, ka šie reitingi nav ko-rekti, bet tajā pašā laikā re-dzam, ka skolas lepojas, ja ir augstās šo reitingu pozīcijas.

Varbūt problēma ir, ka ne-tiek piedāvāti citi – objek-tīvi – kvalitātes rādītāji?
Jau pieminētājā skolu akre-ditācijā mums ir 19 kritēriju, pēc kuriem tiek vērtēts skolu darbs. Ar tiem ir iespējams sabiedrībai, vecākiem sapro-tamā veidā parādīt skolu ie-guldījumu katrā bērna attīstībā. Pagaidām gan vājā vieta reitingošanā pēc šī principa ir tā, ka krīzes laikā, manu-

prāt, tas bija 2008. gadā, tika pieņemts lēmums, ka tās skolas, kuras uzrāda labus re-zultātus un kurām nav pār-kāpumu, balstoties uz paš-novērtējumu, saņem auto-mātisku akreditāciju vēl uz sešiem gadiem. Mēs, pro-tams, uzticamies skolām, un, protams, to pašvērtējums ir ļoti svarīgs, tomēr... Par lai-mi, nākamais būs tas gads, kad lielākā daļa skolu jau vienreiz būs saņēmušas šo «dāvanu» – automātisko ak-re-ditācijas pagarinājumu –, un no 2017. gada visas skolas tomēr ies akreditācijas komi-sija.

Kas ir tie eksperti, kuri vērtē skolu darbu?

Eksperti pārvarā ir skolu di-rektori, direktoru vietnieki, arī darbinieki no ministrijas, Izglītības kvalitātes valsts dienesta un Valsts izglītības satūra centra. Ir konkrētas prasības, kurām jāatbilst šiem ekspertiem, – pieredze, atbilstoša izglītība utt. –, kā arī tas, ka viņiem jāiziet īpaši sagatavošanas kursi, lai būtu nodrošināta objektīva un vienveidīga vērtēšanas me-todika visā Latvijā.

Kāda ir situācija izglītības kvalitātes ziņā, ja salīdzina skolas ar dažādu mācību va-lodu? Ik pa laikam parādās ziņas par kādām kaimiņ-valstī izdotām grāmatām, kuras lieto mūsu skolās.

Tie ir bijuši pavisam atsevišķi gadījumi, un tos arī esam vērtējuši, bet nekādā ziņā ne-var teikt, ka būtu kādas bū-tiskas atšķirības izglītības kvalitātē starp latviešu un mazākumtautību skolām. Esam veikuši izpēti arī par audzināšanas darbu, un arī šajā ziņā atšķirību tendences starp mazākumtautību un latviešu skolām nav manā-mas. Mazākumtautību skolu bērni valsts svētkos tāpat nāk nolikt ziedus pie Brīvības pieminekļa. Tikpat labi var būt arī latviešu skola, kura neisteno audzināšanas dar-bu tā, kā to vajadzētu, domā-jot tieši par valstisko un patri-otisko audzināšanu.

Kā veicas ar tā sauktajām tīkumības vadlīnijām?

Man ir liels prieks, ka tās ir pieņemtas, jo to valstiskās audzināšanas sadaļā iekļau-tas normas, kas patiešām ir atbalsts skolām audzināša-nas darbā. Tas, ko savos pētī-jumos bijām konstatējuši, – audzināšanas darbs notiek ļoti dažādi. Viss atkarīgs no direktora, pašvaldības. Ja mums vēl joprojām ir bērni, kuri dzīvo tālu no Rīgas un kuri līdz devītajai klasei vēl nav bijuši Rīgā, nav atvēsti-ne uz muzeju, ne uz kādu ci-tu pasākumu, manuprāt, tā nav normāla situācija. Arī svētku svinēšana notiek vis-dažādākajā veidā, piemēram, citur himnu nedzied nekad, citur dzied katros svētkos. Vadlīnijās ir doti ieteikumi būtiskākajām skolas aktivitā-tēm, kas būtu jāisteno, tieši domājot par valstisko, patri-otisko audzināšanu. ●